

Pratarmė

Muzikos reiškinių ir reikšmių sisteminimas – nuolatinis muzikologijos rūpestis, nusidriekiantis nuo muzikos teorijos ištakų ligi XX–XXI a. tradicijos lūžių. 2021 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje surengta tarptautinė muzikologų konferencija „Muzikos signifikacijų tipologijos: retrospektyva ir perspektyva“ paskatino signifikacijos ir tipologijos sąveikos teorinio ir praktinio diskursų svarstymus. Apeliuodamas į platų XXI a. muzikos reiškinių ratą – nuo populiariosios ligi tradicinės muzikos, Wolfgangas Marxas gvildena žanrinio klasifikavimo sunkumus. Šiuolaikybės menines praktikas apibūdinančio liminalumo kontekste muzikologas kelia hipotezę, kad „žanro nebegalima naudoti kaip normatyvinės, taksonominės kategorijos, tačiau jis vis dar atlieka reikšmingą „generinės sutarties“ funkciją kaip komunikacijos agentas, teikiantis informaciją, veikiančią ir palengvinančią muzikos recepciją“ („Muzikos žanrai liminalumo epochoje“).

Originalią muzikinio genotipo teoriją plėtojanti Gražina Daunoravičienė akademinės muzikos (makro)sistemų kaitą analizuoja pasitelkdama bendrąją sistemų teoriją („Muzikos genotipas: naujosios (makro)sistemos kūrimo hipotezė *versus* lūžis“). Taksonomijos ir tipologijos požiūriu, autorė atveria muzikos genotipų kaitos paraleles seisminių lūžių laikotarpiams – apie 1600 m. ir po 1950-ųjų.

Pagrindinę žurnalo naujo tomo temą tęsia straipsniai, kurių autoriai gilinasi į šiuolaikinės operos ir ją neigiančių žanrinių transformacijų (postopera, antiopera, *opera aperta* ir kt.) tipologiją (Adelina Yefimenko, „Konceptuali šiuolaikinių operos projektų tipologijos paieška“), intertekstinių santykių šiuolaikinėje muzikoje sisteminimą (Anna Nowak, „Intertekstualumas šiuolaikinių kompozitorių kūryboje: metodologinės prieigos“), reprezentacijos estetikos ir programinės muzikos tipologizavimo aspektus (Marcos Krieger, „Mendelssohno „Dainos be žodžių“ ir pavadinimų: primesta semiotika ar atviras *Mitgesehen?* Atvejo tyrimas: instrumentinių pjesių tipologija, programinė muzika ir ekfrazė“).

XX a. kūrybiškumo ir kūrybos proceso teorinės refleksijos lauke Jurgita Valčikaitė-Šidlauskienė gilinasi į kompozitoriaus Juliaus Juzeliūno meninę laboratoriją, siekdama „konceptualizuoti kūrybos proceso modeliškumo idėją, jo fazes, būdingas signifikacijas ir jų integravimą analitiniuose muzikos komponavimo proceso tyrimuose“ („Komponavimo procesas: analitinių strategijų teorijos ir kombinacinės perspektyvos klasifikacijoje“).

Kultūrinių lūžių ir žanrinių sampynų temą gvildena Lina Navickaitė-Martinelli. Ji nagrinėja *crossover* žanrą muzikos atlikimo praktikose. Remdamasi muzikos gestų teorijomis, autorė teigia, kad „akademinė muziką iš populiariosios kultūros perimtas gestų žodynas, įskaitant atvirą sceninio elgesio seksualizavimą, reikšmingai veikia auditorijos suvokimą apie atlikėjo muzikalumą, virtuoziskumą ir emociingumą, o kūniškoji atlikėjo raiška atlieka svarbų vaidmenį palengvinant žiūrovams anksčiau nepažintų muzikos rūšių patirtį“ (Lina Navickaitė-Martinelli, „Pasiiekti klausytoją: *crossover* gestai atliekant muziką“).

Apie tai, jog muzikos apžvalgos gali būti laikomos tam tikros epochos „ženklų“, o jose skelbiama kritika gali atspindėti konkrečią socialinę ar tautinę bendruomenę, diskutuoja latvių muzikologė Baiba Jaunslaviete, savo straipsnyje „Muzikos apžvalgos kaip sociokultūrinio konteksto ženklai: XIX a. pab.–XX a. pr. Rygoje paskelbtos latvių, vokiečių ir rusų muzikos kritikos palyginimas“ tokių „ženklų“ reikšmę XIX a. pab.–XX a. pr. Latvijos muzikos istorijoje nagrinėjanti remdamasi Rygos laikraščiais, atstovaujanciais tautinėms latvių, baltų vokiečių ir rusų bendruomenėms.

2023 m. devyniasdešimtmetį minėšančios Lietuvos konservatorijos ištakos, siejamos su valstybės muzikos mokykla, ligi šiol apaugusios legendomis, – remdamasi istorinių šaltinių atodangomis jas narsto ir dokumentiškai tikslina Judita Žukienė („Valstybės muzikos mokyklos kūrimosi peripetijos (1918–1920 m.)“). Tuo pat laikotarpiu (1916–1924 m.) formavosi Kyjivo muzikos teorijos mokykla: Oksana Hnatyšin argumentuoja, kad jos ryškiausių atstovų Boleslavo Javorskio ir Anatolijaus Buckojaus fundamentalūs darbai reflektavo Vakarų Europos intelektualius lūžius ir muzikologijos sumoderninimo poreikį („Kyjivo muzikos teorijos mokykla XX a. pradžios modernizmo verpetuose“).

Ryčio Urniežiaus straipsnis „Eduardo Balsio Simfonija-koncertas: išskirtinis opusas pučiamiesiems“ skirtas lietuvių pučiamųjų kultūrai profesionalioje muzikoje, o Rūtos Žarskienės „Pučiamųjų instrumentų ansambliai tradicinėse žemaitiškose vestuvėse kaip šaunumo, garbingumo, turtingumo simbolis“ – tradicinėje muzikoje. Abu jie netikėtai tarsi papildė vienas kitą, išryškindami liaudiško muzikavimo ir autorinės kūrybos galimas sąsajas ir kultūrinius atbalsius.

Emigracijos muzikinio gyvenimo menčiau žinomus puslapius verčia Dariaus Kučinsko straipsnis: muzikologas atkuria muzikos leidėjo ir prekybininko, vargonininko ir instrumentų meistro Augusto Antpusaičio (1886–1972) gyvenimo ir veiklos faktus („Muzikos leidėjo ir prekybininko Augusto Antpusaičio gyvenimo rekonstrukcija ir veiklos reikšmė JAV lietuvių bendruomenei“).

Žurnalas „Lietuvos muzikologija“ nuolat plečia tyrimų problematiką ir geografiją, o kartu nuosekliai demonstruoja kultūrinį ir tarpdalykinį atvirumą.

Rūta Stanevičiūtė

Preface

Systematization of musical phenomena and meanings is a constant concern of musicology, stretching from the origins of music theory to the turning points in the tradition of the twentieth through the twenty-first century. The international conference of musicologists “Typologies of Musical Significations: A Retrospective and Prospects,” held at the Lithuanian Academy of Music and Theatre, encouraged discussions about the theoretical and practical discourses of the interaction between signification and typology. Wolfgang Marx explores the difficulties of genre classification with reference to a broad circle of musical phenomena in the twenty-first century – from popular to traditional music (“Musical Genres in the Age of Liminality”). In the context of liminality characterizing contemporary artistic practices, Marx hypothesizes that “... genre can no longer be used as a normative, taxonomic category, yet that it continues to fulfil a crucial function as a “generic contract,’ an agent of communication that provides information influencing and facilitating the reception of music”.

Gražina Daunoravičienė, who has developed an original theory of music genotype, analyzes the change in the (micro)systems of art music using the general systems theory (“Music Genotype: A Hypothesis for the Formation of a New [Macro] System vs. a Collapse”). Daunoravičienė reveals parallels in the change of music genotypes from the viewpoint of taxonomy and typology in the periods of historical turning points, around 1600 and after 1950.

The main topic is continued in the new volume of the journal by papers whose authors delve into the typology of contemporary opera and genre transformations that refute it (post-opera, anti-opera, *opera aperta*, etc.; Adelina Yefimenko, “A Conceptual Search for a Typology of Opera Projects in the Present Day”), systematization of intertextual relations in contemporary music (Anna Nowak, “Methodological Approaches to Intertextuality in the Works of Contemporary Composers”), and aspects of the aesthetics of representation and typologization of program music (Marcos Krieger, “Mendelssohn’s *Songs Without Words* and Without Titles: Imposed Semiotics or Overt *Mitgesehen*? A Case Study on the Typology of Character Pieces, Program Music, and Ekphrasis”).

In the twentieth-century field of theoretical reflections on creativity and creative processes, Jurgita Valčikaitė-Šidlauskienė looks into the artistic laboratory of composer Julius Juzeliūnas with the aim of “conceptualizing the idea of modeling the creative process, its phases, characteristic significations, and their integration into analytical studies of the process of music composing” (“The Composing Process: Theories of Analytical Strategies and Combinational Perspectives in Classification”).

Lina Navickaitė-Martinelli, who studies the crossover genre in music performance practices, explores the topic of interaction of cultural turning points and genres. Based on the theories of musical gestures, she argues that “the vocabulary of gestures adopted by art musicians from popular culture, including the open sexualization of stage behavior, significantly affects the audience’s perception of the performer’s musicality, virtuosity, and emotionality, and the performer’s bodily expression plays an important role in facilitating the audience’s understanding of previously unfamiliar music types” (Lina Navickaitė-Martinelli, “Reaching Out to the Audience: Crossover Gestures in Musical Performance”).

According to Baiba Jaunslaviete, reviews of music can be seen as ‘signs’ of a certain era, which indicate the critics’ belonging to a certain social or national community. In her article, Latvian musicologist discusses the meaning of such ‘signs’ in the Latvian music history of the late nineteenth and early twentieth centuries, referring to the publications of Riga’s newspapers representing Latvian, Baltic German, and Russian communities. (Baiba Jaunslaviete, “Music Reviews as Signs of the Sociocultural Context: Comparative Case Studies of Latvian, German and Russian Music Criticism in Riga During the Late Nineteenth and Early Twentieth Century”).

The Lithuanian Conservatory will be commemorating its 90th anniversary in 2023. Judita Žukienė explores and, on the basis of historical sources, specifies its origins that are associated with the State Music School and that are still shrouded in legends (“The Circumstances of Establishing the State Music School, 1918–1920”). At the same time (1916–1924), the Kyiv School of Music Theory was formed: Oksana Hnatyshin argues that the fundamental works

of its most prominent members, Boleslaw Jaworski and Anatoly Butskoj, reflected the intellectual turning points in Western Europe and the need to modernize musicology (“The Kyiv Music-Theoretical School in the Vortex of the Modernistic Trends of the Beginning of the Twentieth Century”).

Two papers in the journal, dedicated to the Lithuanian wind instrument culture in art music, “Symphony-Concerto by Eduardas Balsys: An Exclusive Opus for Winds” by Rytis Urniežius, and in traditional music, “Brass Bands at Traditional Samogitian Weddings: A Symbol of Virility, Respectability, and Wealth” by Rūta Žarskienė, unexpectedly seem to complement each other, highlighting the possible connections and cultural echoes of folk music and authorial compositions.

The lesser-known pages of the musical life in exile are turned over in the paper by musicologist Darius Kučinskas: he reconstructs the facts of the life and activity of music publisher and merchant, organist and instrument maker Augustas Antpusaitis (1886–1972) (“Reconstruction of Music Publisher and Merchant Augustas Antpusaitis’s Life and Significance of his Activity for the US-Lithuanian Community”).

The *Lietuvos muzikologija* journal regularly expands research themes and geography and simultaneously consistently demonstrates cultural and interdisciplinary openness.

Rūta Stanevičiūtė